Nr. 21 **Vilnius 1938 m. rugsėjo 27 d.** **I metai**

ŪKININKAS

::: SAVAITINIS „AIDO" PRIEDAS ŪKININKAMS :::

Ūkininkams reikalingas susitarimas ir susiklausymas

Yra toks lietuviškas priežodis: vienas vyras ne talka, vienas žodis ne šneka: kur du stos, visados daugiau padarys.

Ir iš tikrųjų gyvenime taip yra, kad bet koks darbas nuveikiamas greičiau ir geriau tada, kai jis dirbamas ne vieno, bet kelių žmonių. Mūsų ūkininkai įvairiems žemės ūkio ar šiaip didesniems darbams greičiau nuveikti daro vadinamas talkas, pasikviečia į pagalbą kaimynus ir bematant kokį didesnį darbą nuveikia. Talkomis daugiausia vežami iš miško medžiai, minami linai, perveżami trobesiai ir atliekami kiti didesni darbai.

Bet talkos naudingos yra ne tik sakytiems darbams nuveikti. Jos ypatingai reikalingos ūkininkams kokiame nors organizaciniame darbe, nes čia vienas, kitų nepadedamas, tikrai nieko nepadarys. Gali atsirasti, pavyzdžiui, vienas didelis užsidegėlis, norįs suorganizuoti kooperatyvą. Jei neatsiras daugiau žmonių, kurie jo sumanymui pritartų ir pritarę padėtų tą sumanymą įgyvendinti, tai ir geriausi sumanytojo norai nueis niekais. Medžius iš miško gali suvežti ir vienas, nors ir per ilgą laiką, o kooperatyvo, pieninės ar kitokios ūkininkų organizacijos nesukurs ir nesutvarkys vienas būdamas ir per kažin kiek laiko. Čia jau būtinai reikalinga daugelio žmonių talka, o pirmoje eilėje jų susiklausymas ir susitarimas organizacinį darbą pradėti ir varyti iki galo.

Dėja, to susiklausymo ir susitarimo mūsų ūkininkams kaip tik daugiausia ir trūksta. Dėl tos susiklausymo ir susitarimo stokos labiausia nukenčia patys ūkininkai ir jų reikalai. Paimkime, pavyzdžiui, opų ūkininkams reikalą — valsčiaus įstaigą ir joje šeimininkavimą. Valsčius skirsto mokesčius, šarvarkus, valsčius taiso kelius, atlieka įvairiausius ūkininkams reikalus. Kaip visa tai valsčius atlieka, priklauso pirmiausia nuo viršaičio (vaito), o viršaitis nuo valsčiaus tarybos. Bet taryba, kuri viršaitį renka, priklauso nuo visų ūkininkų. Kokią tarybą ūkininkai išrenka, tokią ir turi, o kokia taryba, toks ir viršaitis. Žvilgtelkime į mūsų kraštą ir nė viename valsčiuje nerasi tikrai savo žmogaus. Vis svetimas arba pusiau svetimas, kuris bepataikaudamas aukštesniesiems, ūkininkų nesigaili. Argi šitaip būtų, jei mūsų ūkininkuose viešpatautų susitarimas ir susiklausymas per savivaldybių rinkimus. Blogiausia tai, kad daugelis į pačius opiausius reikalus ranka pamoja: et, girdi, tegul kiti padaro, kam čia man visur kaišiotis. O kai tie „kiti" padaro, tai, žiūrėk, jau unksčia, dejuoja, skundžiasi. Nereikėtų dejuoti, jei pats būtum prie darbo prisidėjęs ir rinkęs savus, pačius geruosius, negirtuoklius žmones.

Imkime kitą pavyzdį, kur nėra mūsų žmonių susitarimo ir susiklausymo. Mūsų krašte yra jau pieninių ir kooperatyvų-krautuvių. Daugumoje tų pieninių ir kooperatyvų nariais yra mūsų ūkininkai. Bet paklauskime savęs, kas daugiausia tas kooperatines įmones valdo ir tvarko. Be poros pieninių ir keliolikos kooperatyvų, visos kitos pieninės ir kooperatyvai (o tokių yra daugiau) tvarkomi ne savų žmonių. Ten sėdi daugiausia dvarininkas, šlėktelė ar ištautėjęs miesčionis, bet tik jau ne mūsų ūkininkas. Toki ponai su žmonėmis visiškai ir nesiskaito. Nepaaiškins tau, kaip apskaičiuojamas pieno riebumas, kaip tvarkomi kiti reikalai, bet paklausus atšaus: ne tavo reikalas visur nosį kaišioti; tam yra valdyba, taryba, vedėjai ir kiti ponai. Ir per metinius susirinkimus mūsų žmogui tik paklausyti tenka, ką kalba kiti. Viena, mūsų ūkininkai svetima kalba ne viską supranta, antra, kad ir supranta, bet kaip čia dabar imsi ko nors ir klausi poną—dar pajuoks. Taip ir neklausia žmogelis, nors ir jaučia, kad ne viskas tvarkoje. Tokiais atvejais vienas kitas pagalvoja, kad gerai būtų paimti viską į savo rankas. Bet kaip čia tai padarysi, kad kiti tuo reikalu nesidomi arba laukia, kad kas nors kitas už juos padarytų. Tada, kai kiti padarys, gal ir jis prisidėtų, bet dabar — ne. Čia ir glūdi mūsų ūkininkų nelaimė: jie sudaro daugumą, jie sudeda pinigus, jie klusniai eina uždėtas pareigas, o kiti—saujelė juos valdo ir už nosies vedžioja ir dar prasižiot neduoda: girdi, ką tu, mužike, žinai, kad kiši nosį. Iš tikrųjų vienas ūkininkas gal ir nedaug žino, bet jei būtų ūkininkų susitarimas ir susiklausymas, tada jau daug žinotų. O žinotų pirmiausia tai, kad ponaičiukus reikia išvaikyti ir savo žmones pastatyti. Savi žmonės savuosius geriau supranta, geriau tvarkys reikalus ir valsčiuje ir kooperatyve ir kitur. Reikia tik daugiau savim pasitikėti ir ne vienam, bet visiems susitarti, susiklausyti ir imti gyvenimo vairą į savo rankas. Ūkininko rankos stiprios, išsidirbusios, neblogesnė ir galva, kaip kitų—tad reikia patiems imtis tvarkytis. Tada bus ir gyventi lengviau.

M. K.

ŪKIŠKOS NAUJIENOS

LIETUVOS VALSTYBĖJE

Ūkininkai ir agronomai apdovanoti garbės ordenais ir medaliais

Šiemet rugsėjo 8 d. per Tautos Šventę Valstybės Prezidentas Antanas Smetona be daugelio kitų asmenų, nusipelnijusių Lietuvos labui ir gerovei, apdovanojo taip pat garbės ordenais ir medaliais daug ūkininkų ir agronomų. Per šias iškilmes buvo apdovanota Vytauto Didžiojo garbės ordeno penktuoju laipsniu 55 ūkininkai ir Vytauto Didžiojo garbės ordeno ketvirtuoju laipsniu 8 agronomai. Apdovanotiems ūkininkams ir agronomams ordenus išdalino Žemės Ūkio Ministeris J. Tūbelis.

Šia proga yra džiugu pažymėti, kad Lietuvos Valstybės Prezidentas lygiomis vertina su kitų profesijų žmonių darbais ir ūkininkų kūrybinį darbą. Ūkininkas, dirbdamas įvairius žem. ūkio darbus ir įsitvirtindamas Lietuvos žemėje, iš tikrųjų yra tos pagarbos ne mažiau vertas, kaip ir kitų profesijų darbininkai. Apdovanotieji ūkininkai yra ir smulkių, ir vidutinių, ir stambių ūkių savininkai. Jie visi savo ūkius pavyzdingai tvarko ir duoda pamokinantį pavyzdį savo kaimynams ir visai apylinkei. Jie yra tikrieji Lietuvos žemės ūkio kultūros pionieriai. Todėl šie ūkininkai tikrai yra verti aukščiausios pagarbos.

Lietuvos linų pluošto ir sėmenų eksportas per 12 metų

Linai Lietuvos žemės ūkyje užima vieną iš svarbiausių šakų. Tačiau ši labai svarbi žemės ūkio šaka dar tebėra organizavimosi stadijoje. Kai ji bus galutinai suorganizuota panašiai, kaip pieno ir mėsos ūkiai, duos kraštui dar daugiau naudos nei iki šiolei.

Iš žemiau dedamų skaitlinių bus aišku, kaip svarbi yra linų ūkio šaka bendrame Lietuvos Valstybės ūkyje.

Linų pluošto ir semėnų eksportas per 12 metų:

Metai	Už mil. lt.	Bendro eksp. %
1926	74.9	28.2
1927	85.1	32,6
1928	52 8	20.9
1929	55.9	17.0
1930	33.8	10.1
1931	14.5	5 3
1932	11.6	6 1
1933	9.2	5.7
1934	13.2	9 0
1935	18.0	11.8
1936	31 3	16.7
1937	31 5	15.5

Iš šitų skaitlinių matome, kad prieš krizę, geraisiais linų konjunktūros metais—1926 — 1937 linų ūkio gaminiai sudarė net apie 30% viso Lietuvos eksporto. Vėliau, smarkiai kritus linų kainoms ir pareikalavimui užsienio rinkose, ir Lietuvos linų ūkis buvo susitraukęs. Tai buvo krizės metais 1930—1936. Bet nuo 1936 metų linų ūkis pradėjo atsigauti ir dabar vėl daugiau už linus gaunama pajamų. Vien linų pluošto kasmet Lietuva eksportuoja apie 18.000 tonų. Dabar rūpinamasi linų standarizacija, geresniu linų apdirbimu. Tuo tikslu statomi linų apdirbimui fabrikai. Tokiu būdu norima ištobulinti linų apdirbimą ir pakelti jų rūšį. Taip pat kartu stengiamasi tobuliau suorganizuoti linų prekybą — supirkinėjimą ir eksportą.

Derliaus šventės.

Ūkininkui ruduo yra linksmas ir jaukus metų laikas. Rudenį ūkininkas nurenka nuo lauko paskutiniuosius savo derliaus vaisius, sukrauna į daržines, rūsius ir kitus sandėlius visų metų gerybę, savo darbo vaisius. Laisvuoju rudens metu Lietuvos ūkininkas yra ypatingai gerai nusiteikęs ir pilnas džiaugsmo. Jis kiekvieną rudenį mato, kad jo laukai, pievos, daržai ir sodai darosi našesni, derlingesni, kad jis kultūrėja, tvirtėja, žengia priekin. Džiaugiasi dėl to ne tik ūkininkas, bet ir valdžia, kuri deda visas pastangas, kad ūkininkas sutvirtėtų, kad jo ūkis būtų vis duosnesnis, turtingesnis. Tas bendras džiaugsmas pareiškiamas per ruošiamas derliaus šventes. Jų metu Valstybės aukštieji vairuotojai atvyksta į kaimą, į suruoštą šventę, čia pabendrauja su ūkininkais, apžiūri jų turtus, pasidalina svarbiausiomis mintimis, jausmais ir pilni džiaugsmo vėl išsiskirsto. Tokios šventės šiuo metu Lietuvos Valstybėje vyksta visur, visose apylinkėse. Šio mėnesio 18 d. derliaus šventė įvyko Vendžiogaloje. Į šią šventę atvyko ministeris pirmininkas Vl. Mironas, žemės ūkio viceministeris Skaisgiris ir daug kitų aukštų svečių. Juos visus labai nuoširdžiai priėmė organizuoti ir neorganizuoti gyventojai, daugiausia ūkininkai. Po bendrai išklausytų pamaldų ministeris pirmininkas, atidarydamas derliaus šventę apibūdino jos reikšmę. Priminė jis, kad džiaugiantis geru derliumi ir laimėjimais žemės ūkio srityje, negalima užmiršti ir kultūrinio derliaus. Praeityje, gyvenant priespaudoje, teko skursti, nykti. Kaip žemės ūkio, taip lygiai ir kultūrinis derlius buvo labai menkas, nes lietuviui savo kalba net melstis buvo draudžiama. Svetimi valdovai norėjo iš žmonių išplėšti tautinę sielą, kultūrą ir viską užleisti piktžolėmis. Dėl to daugelio lietuvių ne tik laukai, bet ir sielos, sąmonė apaugo netinkamomis piktžolėmis. Atgavus nepriklausomybę stengiamasi atsisakyti visa to, ką svetimieji primetė, smurtu įspraudė. Keliant laukų derlių, turi būti keliamas ir dvasinis lietuviškas derlius. Tik tada bus sutarimas, o kartu ir pilnas džiaugsmas, patenkinimas dabartimi ir bus laukiama šviesios, linksmos ateities. Po to vyko derliaus paradas, kurio metu pražygiavo organizuoti ūkininkai su vežimais, raiti, su įrankiais, javais. Aidint dainoms, svečiai apžiūrėjo jaunųjų ūkininkų vasaros gamybos parodą, kurios prieangyje kiekvieną pasitiko gražus ir prasmingas šūkis:

„Sužaliuos pilki dirvonai, pelkės ims žydėti, mūsų kyla milijonai dirbti ir laimėti".

Šie lietuviškos žemės ūkio kultūros židiniai ir ateities viltis parodė savo gaminius ir nuveiktų darbų vaisius. Po iškilmių ūkininkams buvo įteiktos dovanos: drapokai, daržo darbų įrankiai, trąšos ir t. t, Paskiau visi svečiai ir ūkininkai šilelyje susėdę už stalų užkandžiavo, linksminosi. Tuo ir baigėsi derliaus šventė, kuri visus paskatino dirbti darniai, energingai ir laimėti Laisvos Lietuvos kraštui dar didesnius, vaisingesnius derlius.

MŪSŲ KRAŠTE IR KITUR

Ir vėžiai sunkiau eksportuoti.

Vilniaus kraštas yra turtingas vėžiais. 80% viso vėžių eksporto Lenkijoje sudaro vėžiai iš Vilniaus krašto. Iki šiol vėžius eksportavo, kas norėjo. Bet jau nuo šių metų rudens prekybos ir pramonės ministerija vėžių eksportą suvaržė, išleisdama parėdymą, pagal kurį vėžius eksportuoti galės tik tas asmuo, ta įmonė, kuri gaus iš minėtos ministerijos tam tikrą leidimą. Norint gauti leidimą, reikia per prekybos ir pramonės rūmus kreiptis į ministeriją ir joje užsiregistruoti. Prieš tai vėžius eksportavo 15 įmonių, o dabar leidimus eksportuoti gavo tikta 7 įmonės. Kai mažiau bus eksportuojančių firmų, jos greičiau tarp savęs susitars ir papigins už vėžius kainas.

Kodėl menka motorizacija

Visi lenkų laikraščiai ir visuomenė labai sielvartauja, kad Lenkijoje labai menka motorizacija (mažai turima automobilių, motociklų), kad šiuo atveju Lenkiją pralenkia visos Pabaltijo valstybės, nekalbant jau apie Čekoslovakiją, Vokietiją, Italiją ir kitas smarkiai motorizuotas valstybes. O motorizacija begalo reikšminga karo metu. Svarbiausia priežastis, dėl kurios Lenkija motorizaciniu atžvilgiu randasi paskutinėse eilėse, yra automobilių ir motociklų brangumas. Štai Čekoslovakijoje vienas fabrikas gamina autus, kurie kaštuoja po 16.500 koronų (3 tūkstančiai auks.). Lenkijoje už tokią sumą negalima nusipirkti gero motociklo. Tokių pigių autų į Lenkiją įvežti neleidžiama. O kuriuos įleidžia įvežti, uždeda didelius muitus. Pavyzdžiui, čekų fabriko autas, už kurį čekai moka 3.900 auks., Lenkijoje kaštuoja 6.200 auks. Kitos firmos autai čekams kaštuoja 4.370 auks., o Lenkijos piliečiams reikia už jį mokėti 6.150 auks. Vokietijoje pigiausi autai kaštuoja po 3.100 auks. ir po 3.800 auks., o Lenkijoje tie patys autai kaštuoja po 4.850 ir 5.300 auks. Prancūzijoje dviviečiai autai galima pirkti po 770 auks, o jau geresni, didesni po 2.370 auks. Tas pats autas Paryžiuje kaštuoja 3.350 auks., o Varšuvoje 7.850 auks. Vartotas autas, tačiau dar visai geras, galima gauti už 800—1.200 auks. ir tai dar išmokėjimui. Tas pat yra Anglijoje ir juo labiau Amerikoje. Dėl to minėtuose kraštuose autas yra labai paplitęs. Visi valdininkai ir net prasti darbininkai turi autus. Šeimininkės turgun pirkti produktų važinėja autais. Tuo tarpu Lenkijoje autai yra didelė retenybė, nes labai brangūs. O brangūs todėl, kad dideli muitai. Pavyzdžiui, Fordo fabriko autas, jeigu nebūtų muito, su atvežimu į Varšuvose ir uždarbiu kaštuotų 5.250 auks. Bet muitas ant to auto uždėtas net 14 tūkstančių auks. Taigi jis koštuoja dabar 19.?50 auks. Argi gali tokių sąlygo e plisti motorizacija.

Kodėl brangus cukrus

Ką jau čia kalbėti apie autus, be kurių dar galima gyventi. Autai Lenkijoje nedirbami, dėl to galima dar pateisinti, kad jie brangūs. Galima aiškinti, kad valstybė nenori išleisti užsienin savo valiutos, dėl to uždeda didelius autams muitus. Bet cukrus, kuris gaminamas Lenkijoje, irgi yra neįperkamas, nors pagaminti pigiai kaštuoja. Cukraus fabriko savininkas galėtų cukraus kilogramą pardavinėti po 50 — 60 skat. ir tai dar labai gerai uždirbtų. Bet kai valdžia kilogramą cukraus apdeda 50 skatikų mokesčiais, tai pigiau pardavinėti, negu dabar ir negalima. Tuo tarpu cukrus ir didžiausiam vargšui yra būtinai reikalingas.

Bulvių ligos

Jau visame krašte prasidėjo bulviakasys. Todėl labai svarbu yra, bulves kasant, parinkti jų sėklai kitiems metams. Mūsų bulvės dažnai serga įvairiomis ligomis. Sėklai gi palikti gumbai turi būti visais atžvilgiais sveiki, atitinkamo didumo ir gerai prinokę.

Čia suminėsime svarbesnes bulvių ligas, kurių gali rastis ir mūsų laukuose. Svarbu yra gerai jas pažinti, kad galima būtų parinkti sėklai sveikus gumbus ir iš neapkrėsto ligomis lauko.

Bulvių vėžys yra labai pavojinga ir labai apkrečiama bulvių liga. Ją sukelia grybelis, lietuviškai vadinamas *raupys bulvienis* (Synchytrium endobioticum). Vėžiu sergančių bulvių gumbai apauga didelėmis karpomis, šašais, kurių viduje yra minėtasis grybelis. Jis veisiasi sporomis Tos sporos, sėklos užkrečia sveikus gumbus ir pačią dirvą. Dirvoje sporos gali išbūti nesugedę iki 9 metų ir ilgiau. Tai yra labai pavojinga liga, kurios tačiau mūsų krašte kaip ir nėra. Tik šią vasarą prie Vilniaus vienoje vietoje buvo susekta bulvių vėžio liga. Vakarų Europoje bulvių vėžys yra labai išsiplatinęs ir todėl kasmet tiems kraštams jis padaro milžiniškus nuostolius. Su bulvių vėžio liga kovą veda ne tik paskiri ūkininkai, bet ir valdžia.

Kur nors vėžiui pasirodžius, toje vietoje ilgą laiką negalima sodinti net ir sveikų bulvių. Tada reikia užsivesti visai sveikų bulvių iš kito ūkio, kurios būtų atsparios vėžio ligai. Atsparios vėžiui yra šios bulvių atmainos: Parnasija, Pepo, Jubel, Hellena, Juli, Kuckuck, Majestic ir k.

Bulvių maras arba bulvių puvinys. Ši liga ir mūsų krašte yra labai paplitusi. Ją sukelia taip pat grybelis, vadinamas *bulviapūdis paprastasis* (Phytofthora infestans). Maras puola bulvių lapus, stiebus ir gumbus. Apkrėsti lapai darosi dėmėti. Sausam orui esant, dėmės esti tamsiai rudos spalvos ir sausos. Bet drėgname ore jos juosta ir pūva. Kai yra drėgnas oras, tada bulvių lapų apačiose galima pastebėti smulkus pelėsis Tas pelėsis yra susidaręs iš grybo šakelių, konidioforų. Ant tų šakelių viršūnėlių yra gal vutės—konidijos, kurios nukritusios sudygsta arba iškart arba pasidalyja pirma dar į 10 dalių ir po kurio laiko, dregmėje pagulėjusios, tos dalys sudygsta kiekviena skyrium. Tokios konidijos sudygę, ant bulvės lapo ar kitos augalo dalies, savo gijas įleidžia į audinius ir juos sunaikina, supūdo. Šis grybelis konidijomis veisiasi labai greit. Per tris dienas sudygusi komidija jau pagamina naujas konidijas ir taip plinta, kaip tikras maras. Geriausiai ši liga plinta, kai yra šiltas, drėgnas oras. Tik šaltos rudens naktys grybo veisimąsi sustabdo.

Nuo bulvių lapų su lietaus ar rasos vandeniu patenka konidijos į žemę ir ten apkrečia bulvių gumbus. Greičiausia grybas patenka į gumbus per sužeistas vietas. Bet gali patekti ir per sveiką odelę. Ypač lengva gumbams apsikrėsti bulviakasio metu, kada bulvių lambai (virkščios), apaugę grybo veja, susiduria su gumbais, kuriuos iškasame iš žemės.

Apkrėsti ir sergą šia liga bulvių gumbai galima pažinti. Tada gumbo (bulvės) paviršiuje yra švino spalvos dėmės. Dėmės tos esti kiek įdubusios. Jei perpiausime gumbą, tai dėmės vietoje po lupyna rasime parudavimą. Jei bulvės stovėtų per žiemą šiltoje vietoje, tai grybelis gali veistis ir gali visai bulves sunaikinti, supūdyti. Tik žemiau 6^0 C temperatūroje grybelis nesiveisia ir yra mažai žalingas. Bet pavasarį, pasodinus sergančias bulves, vėl šis grybelis pradeda veistis ir plisti.

Kovojant su bulvių maro liga, reikia stengtis kasti bulves, kai yra sausas oras. Iškastus gumbus reikia saulėje ir vėjuje gerai apdžiovinti. Supilti į rūsius ar kaupus sausus. Reikia saugoti, kad rūsiuose ar kaupuose, kur yra supiltos bulvės, kad temperatūra nebūtų aukštesnė kaip 6^0 C.

Saugoti, kad bulvių gumbai nesusidurtų su apkrėstomis bulvių virkščiomis Negalima tomis virkščiomis pridengti bulvių kaupuose. Per keletą metų nesodinti bulvių apkrėstose šia liga dirvose. Sodinti tik sveikus bulvių gumbus. Ant augančių bulvių su šią liga galima kovoti, purškinant lapus ir stiebus $^1/_2$% Bordo skystimu.

Bulvių šašai atsiranda ant bulvių gumbų nuo grybelio *Hypochnus solani.* Šis grybas puola požemines bulvės dalis, požeminius stiebus, šaknis ir gumbus. Veisiasi labai greit sporomis ir atžalomis (sklerozijais). Nuo šio grybo bulvių gumbai apsitraukia šašais, kurie duodasi lengvai nuskutami, kaip rauplės. Kitas jam panašus grybelis *Rhizooctonia solani* puola ne tik bulves, bet ir burokus, kopūstus, agurkus, salotus ir net kai kurias gėles ir raudonuosius dobilus. Šis grybelis gali ilgai išbūti žemėje. Todėl reikia saugoti nesėti apkrėstoje vietoje tų augalų, kuriuos jis gali pulti.

Bulvių lapų sausligė kiek primena savo dėmėmis ant lapų bulvių marą. Tačiau šiuo atveju dėmės yra aiškesnės su ryškesnėmis sienomis. Bulvių lapų sausligę sukelia grybelis *Alternaria.*

Lieliai. Bulvių gumbus kaupuose ir rūsiuose gali pulti taip pat lieliai — tam tikri *Fuzarium* giminės pelėsiai. Apsisaugojimo priemonės yra panašios, kaip ir prie bulvių maro.

Bulvių rauplės dažnai pasitaiko, ypač šarmingos reakcijos dirvose. Rauplės atsiranda ant bulvių grūdų paviršiaus. Kartais jos esti įdubusios, kartais iškilusios arba kai kada bulvių lupyna esti nuo jų visai suskirdusi. Rauplėtos bulvės netinka sėklai, nes rauplės naikina gumbų akutes. Kovoti su rauplėmis reikia tokiu būdu: nesodinti rauplėtų bulvių ir nesodinti šarminės reakcijos dirvose.

Yra dar kitos bulvių ligos, kurių priežastimi yra tam tikros bakterijos. Pav., *Bacillus phytorhtom* yra priežastimi, t. v. juodosios kojelės. Juodoji kojelė taip pasireiškia: jaunų bulvių lapai ir lambai pradeda gelsti ir nusvyra į šonus, lambų pašakniai būna pajuodavę ir kartais pažliugę. Jeigu jaunus bulvių daigus užpuola šios bakterijos, tai jie visai neužaugina gumbų ir anksti žūsta, jei vėliau — tai gali užaugti maži gumbai.

Mūsų laukuose šia liga sergančių bulvių yra apie 10%. Reikia vengti imti bulves sėklai iš tos dirvos, kur buvo pasirodžiusių tokių krūmų. Tokius sergančius bulvių krūmus, kai tik juos pastebėsime, reikia pašalinti iš dirvos ir tą vietą užpilti negesintomis kalkėmis.

Yra dar antra bakterija— *Bacterium sepadonicum,* kuri puola bulvių stiebuose, lapuose ir gumbuose esančius kanalus, kuriais vaikščioja vanduo ir maisto medžiagos. Tos bakterijos patenka į tuos kanalus per sužeistas vietas ir užkemša juos taip, kad negali jais vaikščioti vanduo. Tada augalas skursta, lapai riečiasi ir jų kraštai džiūsta. Lengva šią bakteriją pažinti; perpiovus skersai bulvių gumbus, matyti parudavęs indų žiedas ir minkštesnis. Jis yra 1—2 cm po bulvių lupyna. Dryži stiebai ir lapakočiai esti trapesni, o lapai nuo stiebo apačios pradėdami, nusvyra žemyn ir džiūsta. Derlius sumažėja.

Sergant bulvėms *lapų nusisukimu,* jų lapelių šonai esti į viršų andelę. Be to. tokie lapai esti šviesesnės žalios, gelsvos spalvos ir trapūs.

Kovojant su virusinėmis ligomis, pastebėtus nesveikus krūmus reikia išrauti ir sunaikinti, o sėklai nepalikti apkrėstų ar sergančių bulvių, nors jos ir sveikos atrodytų. Tada geriau visai pakeisti pirkta sėkla savąją sėklą.

Agr. M. Čibiras.

Apie gilius ir negilius tvartus

Mūsų visi ūkininkai gyvulius laiko giliuose tvartuose, tai yra tokiuose, iš kurių mėšlas imamas tiktai pavasarį ar rudenį, kai reikia vežti į laukus. Vadinasi, giliame tvarte mėšlas laikomas iki mėžimo. Bet daugelyje ūkių tvartai esti negilūs. Iš šių tvartų mėšlas išmetamas beveik kasdieną ir kraunamas į mėšlavietes. Tose mėšlavietėse jis laikomas sukrautas iki laukų mėžimo.

Ūkininkai praktikai ir mokslininkai iki šiol dar neišsprendė, kuris tvartas geresnis: gilus ar negilus, kuriame geriau išsilaiko mėšlas ir kuriame geriau jaučiasi gyvuliai. Žemiau paduos me vienų ir kitų nuomonę, be to, suminė-

sime ir trečią nuomonę, kuri sugretina pirmą ir antrą būdą.

I. Kokią naudą duoda ūkininkui ir gyvuliams gilieji tvartai?

1. Mėšlas giliuose tvartuose būna daug geresnis, turtingesnis maisto medžiagomis, ypatingai azotu, nes tvarte gulėdamas mėšlas taip labai nesifermentuoja, nedega ir neišgarina azoto.

2. Sutaupoma daugiau kraiko (pakratų), nes tvartas, net jeigu ir kasdieną kraikiamas, tai jo mažiau suvartojama, negu išmetant iš tvarto mėšlą kasdieną į mėšlavietę.

3. Giliame tvarte ūkininkas turi mažiau darbo. Jam nereikia kasdieną iš tvarto išmesti mėšlo, jis nešti į mėšlavietę, ten tvarkyti, saugoti. Ūkininkui, turinčiam mažai darbininkų, šis mėšlo valymas ir krovimas į mėšlavietę gali gana brangiai kaštuoti.

4. Gilusis tvartas yra daug šiltesnis. Šiluma, ypač žiemos metu, gyvuliams labai svarbi. Šaltame tvarte gyvuliai blogiau įsipeni ir esti mažiau pieningi. Jiems reikia suvartoti dideli maisto kiekiai šilumai palaikyti. Jeigu dar tvarto lubos ir durys ir langai yra menkai prižiūrimi, neaptaisoma, tai gilieji tvartai daug naudingesni, negu negilūs.

Dėl šių priežasčių gilieji tvartai skaitomi daug geresni už negiliuosius. Be to, gilieji tvartai ūkininkams žinomi nuo seniausių laikų. Dėl to šios rūšies tvartai ūkininkų labiausiai mėgiami.

Tačiau dabar jau labai yra paplitę ir negilūs tvartai. Tokius tvartus galima užtikti visuose kultūringuose žemės kraštuose. Ir ūkininkai, o kartu kai kurie mokslininkai, žemės ūkio specialistai tvirtina, kad gilieji tvartai yra kenksmingi. Jų nuomone gilieji tvartai yra kenksmingi dėl šių priežasčių.

1. Giliuose tvartuose gyvuliai dažniau suserga įvairiomis lipamomis ligomis: džiova, limpamuoju tešmens uždegimu, brucelioze ir t. t. Be to, giliuose tvartuose susirgę gyvuliai daug sunkiau pagydomi, nes jie yra nešvarūs.

2. Giliame tvarte gyvulio kūnas nuolat esti suterštas, mėšluotas. Dėl to ir pienas esti nešvarus. Giliame tvarte laikomų karvių pienas daug dažniau įgauna visokių ydų, nes jis suteršiamas ir apkrečiamas įvairiomis bakterijomis. Net ir sviestas dėl tos pačios priežasties gaunamas menkesnės rūšies. Norint gauti švarų, sveiką pieną ir geros rūšies sviestą, karves būtinai reikia laikyti negiliame tvarte, iš kurio mėšlas pašalinamas kasdiena.

3. Du vokiečių mokslininkai įrodė, kad giliame tvarte laikomų gyvulių pieningumas yra mažesnis, negu negiliame. Ta pati vienodai šeriama karvė, giliame tvarte laikoma, duoda mažiau pieno, negu laikoma negiliame.

4. Ant mėšlo laikomų gyvulių kanopos esti daug prastesnės, silpnesnės. Jos dažniau suserga įvairiomis ligomis. Be to, laikant gyvulius ant mėšlo, kanopos išauga netaisyklingos, kreivos, dažnai užlūžta.

5. Giliame tvarte gyvuliai pripranta prie šilumos, be to, pagulėję ant drėgnų pakratų, atiduoda daug šilumos ir paskui labai greitai persišaldo. Taigi gyvuliai esti mažiau atsparūs ligoms.

6. Gilieji tvartai labai sunku dezinfekuoti, kas svarbu ištikus kokiai nors ligai.

7. Kai gyvuliai suserga vidurių kirmėlėmis, tai, laikant juos giliuose tvartuose, sunku pagydyti, nes kirmėlių kiaušinėliai su išmatomis patenka į mėšlą ir vėl gyvulius apkrečia.

Iš to matome, kad giliame tvarte laikant gyvulius, sutaupoma daug daugiau kraiko, laiko ir mėšlo. Bet sumažinamas gyvulių sveikatingumas, pieno ir jo produktų rūšis ir gamyba. Atrodo, kad visgi negilieji tvartai duoda daug daugiau naudos ir pelno, negu gilieji. Sutaupytas kraikas, laikas ir mėšlas visuomet bus pigesnis už gyvulių sveikatą, gerą pieną ir sviestą ir padidėjusią gyvulių gamybą.

Turint negiliuosius tvartus, prisigaminama ne tiktai mėšlo, bet ir daug srutų, kurios ūkyje labai reikalingos ir naudingos. Tuo tarpu iš giliųjų tvartų srutos išteka ir susinaikina. Dažnai iš mūsų tvartų srutos teka nuolatine srove ir prieš tvartus susirenka jų ištisos kūdros. Tai jau yra labai kenksmingas ir nuostolingas reiškinys.

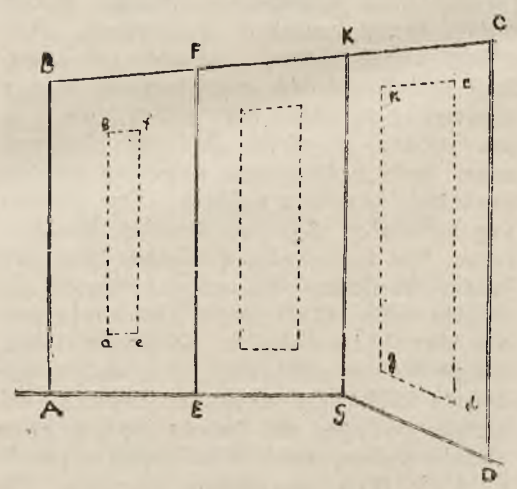
Vokietijoje šiuo metu yra labai ūkininkų mėgiami toki tvartai, kuriuose tirštos išmatos laikomos po gyvuliais, o srutos išleidžiamos iš tvartų tam tikrais kanalais į duobes. Tuos tvartus giria vokiečių ūkininkai ir žemės ūkio specialistai. Šituose tvartuose, kaip sako vokiečiai, yra švaru, geras oras, šilta ir gaunama daug mėšlo. Pagal šį būdą laikant gyvulius, tvartuose gyvuliai pririšami vienoje vietoje ir kiekvienam gyvuliui gausiai kraikiama. Tirštosios gyvulio atmatos susimaišo su kraiku, ir guolis esti sausas, švarus. O šlapiosios išmatos, srutos, persisunkia per kraiką ir nubėga kanaliukais į srutų duobę. Tirštosios atmatos, susimaišiusios su kraiku, pasidaro sausos, nešlapios. Todėl tvarte esti sausa. Kadangi toks mėšlas daug silpniau fermentuoja, dega, tai tvarte ir oras geresnis, švaresnis.

Šis būdas reikėtų ir mūsų ūkininkams panaudoti. Svarbiausiai, kad šiuo būdu laikant gyvulius, prisigaminama daug srutų, kurios mūsų ūkininkams labai naudingos, ypač pievoms, daržams, sodams. Norint šiuo būdu įtaisyti tvartus, reikėtų padaryti kietas tvarto padas, dugnas ir jame kanalai, kuriais nutekėtų srutos į duobę. Be to, tvarto gale reikalinga srutų duobė. Ji daroma iš betono. Tai yra paprastas šulinys su cementiniu dugnu. Duobė laikoma nuolat uždengta, kad neišgaruotų srutos.

Dirvų sausinimas ariamais grioviais

Perdrėgnų dirvų mūsų krašte galima užtikti labai daug. Tokiose dirvose geras derlius esti tiktai tada, kai būna sausa vasara. Drėgnesniu metu tose dirvose derlius esti labai menkas arba ir visai pražūsta. Tokios dirvos tikrumoje dažnai esti derlingos. Tik perdidelis drėgnumas trukdo gerai augti augalams. Dėl to tokios dirvos, tinkamai jas nusausinus, gali duoti didelius derlius. Nusausinti galima įvairiais būdais. Patogiausias ir geriausias būdas, tai iškasti griovius, sudėti į juos molinius vamzdžius (drenas) ir vėl užkasti. Šitaip nusausintas (drenuotas) laukas galima patogiai dirbti ir visai nebijoti drėgmės. Net ir sausrų metu jis galima puikiai išnaudoti, nes sulaikius vamzdžiuose vandenį, galima padidinti drėgnumą ir parūpinti augalams reikiamą kiekį vandens. Toks drenuotas laukas pavasarį greit įšyla, išdžiūsta ir galima anksti įdirbti. Bet šis sausinimo būdas yra labai brangus. Brangiai kaštuoja moliniai vamzdžiai, reikia daug kasti griovių ir kitų įtaisymų daryti, be to, nusausinti gali tiktai specialistas. Dėl šių priežasčių šis nusausinimo būdas mūsų neturtingiems ūkininkams yra beveik neprieinamas. Mūsų ūkininkai, turėdami daug drėgnų laukų, turi ieškoti pigesnių ir prastesnių nusausinimo priemonių, nors jos būtų mažiau tinkamos ir naudingos. Apie vieną tokią priemonę žemiau trumpai pakalbėsime.

Nedidelius ir nelabai drėgnus ariamus žemės plotus galima nusausinti tam tikru arimo būdu. Tam tikru būdu ariant, susidaro ariami grioviai. Tie ariami grioviai būna apie 50—70 cm. gilumo, todėl ir jų veikimas esti tiktai netiesioginis. Jie suima tik paviršutinį vandenį. Bet ir tai labai naudinga, nes kai paviršiaus vanduo greičiau nuteka, tai ir dirva greičiau išdžiūsta, anksčiau

sušyla. Tada ir podirvio vanduo nusenka giliau ir laukas galima anksčiau įdirbti, o esant lietui taip labai neįmirksta.

Ariamus griovius galima padaryti įvairiais būdais. Paprasčiausias būdas, tai arimo sutvarkymas. Įvedus tam tikrą arimo sistemą, galima padaryti gana gilius griovus. Jeigu, pavyzdžiui, tam tikras žemės plotas ariamas taip, kad toje pačioje vietoje išeina išmetimas, tai pagaliau tas išmetimas pasidaro toks

gilus, kaip iškastas griovis. Kaip tas padaroma praktikoje, paaiškės iš žemiau aprašyto pavyzdžio.

Jeigu, pavyzdžiui, turime lygią su mažais nuolydžiais dirvą A B C D (žiūr. 164 pusl. dedamą brėžinį), tai ją nusausinti ariamais grioviais galima tokiu būdu. Sakysime, kad grioviai reikia padaryti AB, EF, GK, DC vietose. Tada visą lauką daliname į sklypus ABFE, EFKG ir t. t. ir juos keletą kartų suariame figūriniu arimu aplink į vidurį. Tam tikslui kiekviename sklype, keturkampyje ABFE, EFKG ir t. t. paženkliname atitinkamai mažesnį sklypelį, tokios pat formos, kaip ir tas sklypas (brėžinyje sklypelis pažymėtas a b f e raidėmis). Šis mažas sklypelis suariamas paprastu sumetimu ar išmetimo būdu. Vėliau visas keturkampis ABFE suariamas aplink, primetant velėną į vidurį. Ariant reikia taip pataikyti, kad išmetimas išpultų toje vietoje, kur turi būti griovis. Rūpestingai dirvą suarius nurodytu būdu kelius kartus, išmetimai pasidaro toki gilūs, kaip ir kasti grioviai.

Kaip praktika rodo, tokia arimo sistema ypatingai gerus vaisius duoda lygioje dirvoje, kuri neturi didesnio nuolydžio, nuotakumo. Nurodyto figūrinio arimo dėka pasidaro dirbtini nuolydžiai. Tada dirvos vidurys pakyla ir vanduo greitai ir gerai nuteka į ariamą griovį.

Jeigu dirva turi natūralų nuolydį ir jeigu nėra reikalo daryti dirbtinių nuolydžių, tada vidurinis sklypas g k c d (žiūr. brėžinį) padaromas didelis, paliekant tik po kelius metrus platumo pavaras. Užbrėžtas sklypas ariamas paprastai, užuoganomis (lysvėmis), o pavaros suariamos aplink, primetant velėną į sklypo vidurį. Kada išmetimai pasidaro labai gilūs, tada galima dirvą suarti skersai išmetimų. Kad išartas griovis gerai veiktų: greit ir daug suimtų vandens, kai kur reikalinga jis pagilinti ar išvalyti su kastuvu arba arkliniu šufeliu.

Tokiu būdu (arimo būdu) griovį galima padaryti tik per keletą metų. Bet tai pigiausias būdas.

Kur sąlygos nepatogios, ir aukščiau nurodytu būdu griovių padaryti nepavyksta, arba jeigu norima griovius padaryti greitesniu laiku, tada tenka panaudoti kitas būdas. Tam tikslui toje vietoje, kur reikalingas griovis, pirmiausia su kastuvu iškasamas negilus, bet platus griovis, o vėliau jis išariamas plūgu. Specialistai pataria tokiais atvejais kasti griovį 30 centimetrų gilumo ir 1 metro 80 cm. platumo viršuje ir 60 cm. platumo apačioje, dugne. Vienas darbininkas per dieną gali iškasti nuo 30 iki 50 išilginių metrų. Vėliau tie grioviai ariami, plūgu gilinami. Tokiu būdu griovis padaromas greitai ir pigiai. Tokių griovių yda yra ta, kad suartuose šonuose blogai auga javai. Ta yda ypatingai pasireiškia pradžioje, tik iškasus griovius. Bet vėliau, geriau tas vietas patręšus, skirtumas gerokai sumažėja. Ten, kur dirvos nuolydis yra nevienodas, duobėtas, tenka griovius daryti antruoju būdu: pirmiau lopeta iškasti, o vėliau plūgu gilinti. Mat, tokioje dirvoje griovis reikia daryti nevienodo gilumo: per kalnelį gilesnis, klonyje seklesnis. Plūgu tokioje dirvoje gerų griovių negalima padaryti. O jeigu dirva yra lygi, turi lygų, vienodą nuolydi, tai visai gerai galima griovius padaryti ir arimu. Užbaigtas ir išvalytas griovis atrodo taip, kaip parodyta žemiau įdėtame brėžinyje.

Panašius griovius galima greitai iškasti su tam tikrais plūgais, traukiamas

4—6 arklių. Bet tie plūgai gana brangūs ir Lenkijoje jų dar visai nėra.

Baigiant tenka paraginti mūsų ūkininkus, kad tie, kurie turi šlapias dirvas, sausintų jas nurodytu būdu, nes dėl lėšų stokos kiti, tikslesni būdai yra visai neprieinami ir neįveikiami.

J. J.

Kaip galima pažinti gera karvė

Gera karvė yra ta, kuri duoda daug ir pakankamo riebumo pieno ir kuri gerai ėda ir sunaudoja pašarus. Bet šiuos gerus karvės privalumus galėtume pastebėti tik tada, kai karvę palaikytume pas save ilgesnį laiką. Tačiau ūkininkams dažnai tenka karvę pirkti turguje iš nesąžiningų pardavėjų, kurie teisybės apie karvę nepasako. Tais atvejais reikia pačiam ūkininkui susivokti, ko parduodama karvė yra verta.

Tiesa, nėra nė vieno tikro požymio, kurie dažnai esti susiję šiokiu ar kitokiu būdu su gyvulio konstitucija. Gyvulio konstitucija yra tikriausias jo gerumo, produktingumo rodiklis. Tačiau gyvulio konstitucijos mes negalime betarpiškai pamatyti. Ji tik pasireiškia kai kuriuose gyvulio paviršutiniuose požymiuose. O tie požymiai jau tarpiškai mums gali nurodyti gyvulio gerąsias ir blogąsias puses.

Pieningos karvės požymiai yra šie: nedidelė švelnių formų galva su nestorais ir neilgais ragais. Akys aiškios, gyvos, neapsunkę. Kaklas plonas, ilgas. Oda ant kaklo plona, elastinga, susimetusi į smulkius kvoldelius, lengvai pirštais atkeliama nuo kūno, tampri, neperriebi. Krūtinės ląsta gili, apačioje plati, į viršų siaura, į užpakalį ilga. Pilvas didelis, ilgas ir platus, tačiau per daug nenusikoręs ir nenudribęs, kaip maišas, bet taisyklingas. Nugara plati, lygi ir ilga. Kryžius ir visas užpakalis platus, ilgas ir tiesus. Tešmuo didelis, platus, ilgas, su 4 lygiai išsivysčiusiais speniais, neapaugęs ilgais šiurkščiais plaukais, nemėsingas, bet grūdinės sudėties: rankomis galima užčiupti pieno liaukas žirniukų pavidalo.

Geras tešmuo, pamelžus karvę, labai supuola ir pasidaro palaidas, einant gyvuliui supasi į šonus. Tešmuo gali būti didelis, bet jeigu išmelžus jis nesumažėja, tai yra mėsingas tešmuo. Toks tešmuo yra blogas. Jame negalima užčiupti pieno liaukų. Kraujo gyslos ant tešmens turi būti storos, ryškios ir gausios. Didžioji gysla, kuri eina nuo tešmens į pilvo apačią, turi būti stora ir aiškiai matoma ir sučiumpama. Pilvo apačioje duobutė, kur pasineria į pilvą storoji pieninė gysla, turi būti didelė, kad galėtų joje sutilpti dviejų rankos pirštų galai. Karvės kojos turi būti neperstoros, su aiškiai matomomis ant jų gyslomis ir kaulų sąnariais, taisyklingai pastatomos.

Žiūrint iš šono į karvę, jos užpakalis kartu su tešmeniu privalo būti gilesnis nei priekis, krūtinės ląstos srityje. Oda ant viso kūno turi būti plona, tampri, vietomis susimetusi į smulkius kvoldelius. Plaukai ant viso kūno neilgi, ploni, švelnūs, blizgą, nepasišiaušę. Ypač plaukai gerai liudija apie gyvulio sveikatą. Pieninga karvė yra gyva, judri, neapsnudusi, šiek tiek nervinga, greit reaguoja į savo aplinką, godžiai ėda paduotą pašarą.

Dar vienas požymis yra, tai krūtinės ląstos paskutiniųjų dviejų (prie pilvo) šonkaulių išsikėtimas. Jei tarp tų šonkaulių yra didesnis tarpas, tai geriau, jei mažesnis, tai blogiau. Gerai yra, kai į tą tarpą galima sutalpinti tris rankos pirštus vieną prie kito. Mat, kai tas tarpas yra platesnis, tai ir visa krūtinės ląsta didesnė, o kai ląsta didesnė, tai ir plaučiai yra geriau išsivystę. O plaučiai turi didelės reikšmės ir karvės pieningumui.

Visi šie karvės pieningumo požymiai nėra tikri karvės pieningumo rodikliai, ypač juos paėmus kiekvieną paskirai. Bet jeigu šie visi požymiai pas karvę yra ryškūs arba jų keletas, tai jau drąsiai galima spėti, kad toji karvė tikrai bus nebloga, bet gali būti ir labai gera. Tačiau visos šios žymės yra aiškios, ryškios ir lengvai pastebimos tik pas geras, pieningas, gerai užlaikomas ir prižiūrimas karves. Pas mūsų apskretusias, į turgus suvedamas karvutes dažniausiai tie požymiai yra toki menki, kad juos sunku ir atrasti arba visiškai negalima jų surasti.

Karvės didumas ir ypač amžius turi didelės reikšmės jos pieningumui. Didesnė karvė gali daugiau suėsti pašaro ir perdirbti į pieną.

Kavės pieningumas didėja iki septinto apsiveršiavimo ir tik vėliau, kiek pastovėjęs vietoje, pradeda vėl kristi, karvei senstant. Po pirmųjų 2—3 apsiveršiavimų karvė duoda daug mažiau pieno, nei tarp 5—7 apsiveršiavimo.

Skaitykite ūkiškas knygas bei laikraščius ir mokykitės pavyzdingai ūkininkauti.

SVEIKATA UŽ AUKSĄ BRANGESNĖ

Nusinuodijimai

Kasdieniniame gyvenime pasitaiko labai dažnai įvairūs nusinuodijimai. Nuodingosios medžiagos patenka į mūsų organizmą atsitiktinai arba tyčiomis, nusižudimo tikslu priimtos. Nėra abejonės, kad geriausiai gali pagelbėti tokiais atvejais gydytojas. Bet mūsų gyvenimo sąlygose, kaime toli nuo gydytojo reikalinga mokėti kiekvienam suteikti pirmąją pagalbą užsinuodijusiems. Mat, svarbu yra, kad ši būtų suteikta kuo greičiausiai, kada dar maža yra įsisiurbę mūsų kūnan nuodingųjų medžiagų. Toji greitai suteikta artimųjų pirmoji pagalba nulemia nelaimingojo likimą. Čia aptarsime dažniausiai sutinkamus nusinuodijimus ir būdą pagelbėti.

Dažniausiai nuodai patenka ir įsisiurbia į kūną per virškinamąjį lataką. Per kvėpavimo takus įsisiurbia dujinės medžiagos. Per odą patenka lakiosios medžiagos (salicilio metilas, kreozotas, jodas ir t. t.). Mūsų organizmas stengiasi pats, kiek ir kaip galėdamas, sunaikinti tąsias nuodingąsias medžiagas ir jų kenksmingą veikimą suneutralizuoti. Tuo tikslu gaminama daugiau, pavyzdžiui, gleivių ir seilių, vemiama ir t. t. Nemažą neutralizavimo nuodingųjų medžiagų darbe vaidmenį turi mūsų kraujas ir, svarbiausiai, kepenys. Jos sulaiko nuodingąsias medžiagas ir išskiria su tulžimi arba visai suardo cheminiu būdu į nekenksmingas dalis.

Iš mūsų kūno nuodingosios medžiagos pašalinamos per plaučius, inkstus, odą ir virškinamąjį lataką. Iš dažniausiai sutinkamų nusinuodijimų paminėsime nusinuodijimus *stipriomis rūgštimis ir gailiais šarmais*. Pas tokius nusinuodijusius atsiranda pilve smarkūs skausmai, vėmimas, dažnai kraujais. Ligonies būklė yra labai sunki. Ryjant skauda arba ir visai negalima ryti. Tokie nuodai išdegina burną, ryklę, stemplę, skrandį ir žarnas. Ant lūpų, aplink burną, ant veido odos ir burnos gleivinėje esti daug skaudžių, gilių žaizdų. Pas mus pasitaiko dažniausiai nusinuodijimai acto esencija. Mirtina dozė yra 50—100 gr. Nusinuodijusius rūgštimis gydome, duodami į vidų šarmą, degintą magneziją, sodą, kreidą, kalkinio tinko gabalėlius ir, be to, baltymus, pieną. Nusinuodijus šarmais duodama praskiestas actas, citrinos rūgštis, ledo gabalėliai ryti ir t. t.

Nusinuodijus jodu (mirtina dozė 4 gr) ir jodina (mirtina dozė 20—30 gr.) atsiranda burnoje nudeginimas, ryklėje ir pilve skausmai, vėmimas, kartais mėlynomis masėmis, kruvinas viduriavimas. Ligonis nesišlapina. Gydant daromi skrandžio perplovimai, duodami krakmolo kleisteris ir daug kisieliaus. Be to, į vidų duodama natrium sulfurosum 10,0:200,0) kas 10 minučių po 2 valgomu šaukštu.

Metilo alkoholis yra denaturuotame spirite arba „samogonkoje". Jis ypač veikia smegenis ir regėjimo nervą. Jau nuo 10 — 30 gramų metilo alkoholio atsiranda apakimas, lėliukės išsiplėtimas, dusulys, pilvo skausmai ir mirtis nuo kvėpavimo židinio paralyžiaus. Metilo alkoholis įsisiurpia labai lėtai ir priėmus jį simptomai pasireiškia tik į 2—3 parą. Gydydami darome skrandžio perplovimus, duodame vidujinius liuosuojančius ir širdį stiprinančius vaistus.

Nusinuodijus benzinu, žibalu, ligonis nustoja sąmonės arba, lengvesniais atvejais, turi didelius galvos skausmus, vemia, kosti, jaučiasi bendrai silpnas ir kenčia nuo dusulio. Gydant daroma skrandžio perplovimas, dirbtinis alsavimas.

Labai dažnai sutinkama nusinuodijimai įvairiais fenolio junginiais, vartojamais mūsų kaime dezinfekcijos tikslams. Fenolis ir jam giminingi junginiai nudegina lūpų, burnos ir stemplės gleivinę, sukelia skilvio, žarnų ir inkstų uždegimą, sunkų alsavimą, temperatūros kritimą, išblyškimą ir t. t. Gydant daroma skrandžio ir žarnų perplovimai, duodama kreida, kalkės, calcaria saccarata, kalkių vanduo.

Nusinuodijimai *anglies deginiu (CO)*, smalkėmis yra kasdieniniais atsitikimais. Per anksti uždarytas pečius, bloga kambario ventiliacija būna tų labai pavojingų ir dažniausiai pas mus sutinkamų nusinuodijimų priežastis. Nusinuodijus smalkėmis, kraujo hemoglobinas susijungia su CO ir toliau negali prijungti deguonies, uždusta ir žūsta. Požymiai: galvos ir smilkinių skausmai, piktumas, mieguistumas, sąmonės nustojimas ir bendra bloga savijauta. Užsinuodijusio veidas raudonas. Jis kvėpuoja lėtai, paviršutinai, su pertraukomis, kriokdamas. Temperatūra krinta ir, jei nesuteikiama pagalba, ligonis miršta. Kartais miršta vėliau, į antrą ar trečią dieną, nors ir kažin kaip stengiamasi įvairiais būdais padėti. Kai kuriems išlikusiems sveikiems pasilieka proto sutrikimai, tokie; perėję smalkėmis užsinuodijimą, nustoja atminties, neturi visai aiškios sąmonės. Jie primena lyg neišsiblaiviusius girtus. Jie kažinkur eina, bėga ir daro nesąmoningai. Geriausias nusinuodijus smalkėmis vaistas yra tyras oras. Tokį ligonį reikia išnešti į orą ir ten daryti dirbtiną alsavimą, duoti į vidų stiprinančius širdį vaistus (koraminą, kamforą), šildyti kojas bonkomis su karštu vandeniu, atsipeikėjus duoti gerti karštą, stiprią kavą, arbatą arba raudoną vyną.

Užsinuodijimai *mėsos, dešrų, žuvų, sūrio nuodais* ir gi neretai sutinkami. Pūnant baltyminėms medžiagoms, mėsos produktams atsiranda tam tikri nuodai ptomainais arba lavonų alkalojidais vadinami. Pavyzdžiui, nusinuodijus sugedusiomis dešromis, kumpiu ligonį kankina troškulys, burnoje juntama sausumas; akių lėlytės yra išsiplėtusios; ligonis kliedi; atsiranda įvairūs akių raumenų paralyžiai ir regėjimo sutrikimai. Kitais nusinuodijimo atvejais vyrauja virškinamojo latako simptomai: viduriavimas, dideli pilvo skausmai ir t. t. Gydydami, darome skilvio perplovimus.

Vasaros pabaigoje, kada pradeda augti miškuose grybai, pasitaiko *nusinuodijimai nuodingaisiais kremblicis*. Pas tokius atsiranda ryškūs, primeną cholerą, skrandžio ir žarnų sutrikimai, vėmimas, viduriavimai, dažnai su krauju, blauzdų mėšlungiai ir t. t. Nusinuodijama ir nenuodingų grybų rūšimis tais atvejais, kai grybai surinkti seni ar ilgai pagulėję, supuvę, kirmėlių išėsti ir valgomi nešvieži. Tais atvejais atsiranda juose nuodingos medžiagos. Gydydami darome skrandžio ir žarnų plovimus, drenalino, strichnino, kofeinos ir fizijologinio skiedinio įšvirkštimus, duodame į vidų anglies miltelius, kurie įsiurbia nuodus į save.

Nusinuodijus skalsėmis ligonis turi pilvo skausmus ir stipriai vemia. Nuolat vartojant duoną su skalsėmis atsiranda rankų, kojų, pirštų, pėdų ir blauzdų gangrena. Gydant reikia daryti skrandžio perplovimus ir į vidų duoti tanino.

Gyvačių nuodai, įkirtus, sukelia aplink žaizdą patinimą, paraudimą, kraujo sukrekėjimą, baimės jausmą, kliedėjimą, krūtinės spaudimą, vėmimą ir t. t. Gydymas. Nuodų iščiulpimas iš žaizdelių (jei burnos gleivinė yra be žaizdų), padeginimas įkaitinta geležimi ir galūnių persmaugimas. Aplink pačią žaizdą apiberti kalii hypermanganici kristalais, jodina. Į vidų duodame gerti kuo daugiausiai degtinės. Ligonį suvynioti į šiltas paklodes ir stengtis išprakaituoti. Atvykus gydytojui, daromi Calmetto serumo, stikninos ir pilokarpino įšvirkštimai.

Tabaku nusinuodija rūkytojai, uostytojai ir tabakos fabrikų darbininkai ar lapų kramtytojai. Tabake yra tarp kokito vienas stipriausių nuodų alkoloidas nikotina. Pas pradedančius pirmą kart rūkyti atsiranda paprastai ne taip ryškūs nusinuodijimo požymiai: veido išblyškimas, šaltas odos prakaitas, ausyse ūžesys, galvos skaudėjimas, vėmimas, kartais viduriavimas. Pas chroniškai vartojančius tabaka atsiranda kraujo indų sienelių sukietėjimas (arterio skleroza), krūtinės augimas, priepuoliai, širdies ir virškinamojo latako įvairūs sutrikimai, skilvio dega, chroniški bronchitai, faringitai ir burnos gleivinės uždegimai. Nervų sistemoje atminties susilpnėjimas, regėjimo sutrikimai, atskirų spalvų aklumas, klausos susilpnėjimas. Tad gydant pirmoji sąlyga — mesti rūkyti.

Medicus.

MOTERŲ DARBAI

Šeimininkių darbai darže

Artinasi ruduo o su juo ir daug rūpesčių šeimininkėms. Pradedame suiminėti nuo laukų šių metų daržovių derlių. Smagu bus matyti, ką mums davė mūsų žemė-motutė. Svarbu yra tinkamu laiku, sausą, gražią dieną visas daržoves susivežti namo. Pavėlavo ta šeimininkė, kuri iki šiol nesuėmė svogūnų ar česnakų. Dabar jau reikia gerai apdžiūvusius svogūnus rūšiuoti ir ruošti žiemai. Pašalinus ilgus svogūnų laiškus ir šaknis, didesnes galvutes vartoti o mažesnes, supynus pynėmis, pakabinti sausoje vietoje žiemai. Didelės svogūnų galvos menkai žiemą laikosi, pūsta, todėl jas pirma reikia suvartoti.

Laikas suimti pupų ir pupelių derlių. Jei pupelių ankštys ne visos prinokusios, tai geltonąsias nuskinti, o kitas dar panokinti. Nepatariama ilgai laukti, kol visos pupelės prinoks, nes gali prasidėti lietingos dienos, tai dar daugiau supus. Dabar, kada sausos, šiltos dienos, reikia nurautas pupeles pakabinti ant tvoros, arba kur nors po stogu saulėje, tegul džiūsta. Lukštinant pupeles, reikia atskirti gerai prinokusias, dideles pupeles ir palikti sėklai. Kitas geras pupeles vartoti valgiui, o visai netikusias sušerti gyvuliams.

Jau artinasi laikas nuimti morkvas. Rauti morkvas tuo nepatogu, kad daug morkvų lieka žemėje, nes raunant trūksta lapai. Kad darbas eitų sparčiau, reikia morkvas kasti tam tikru kastuvėliu arba amerikoniškomis šakutėmis. Nukasus morkvas, reikia gerai jas apdžiovinti saulėje ir sudėti rūsin, perpilant smėliu. Nepamiršti atrinkti lygių, sveikų morkvų kitiems metams pasodams.

Bulviakasis. Šeimininkėms reikia prižiūrėti, kad artojas gerai bulves išartų, o rinkėjai gerai bulves nurinktų, kad kuo mažiausia liktų žemėje. Renkant bulves, gerai žiūrėti, kad supuvusios bulvės nepatektų su geromis. Jei duobėn ar rūsin pateks supuvusios bulvės, tai per trumpą laiką jos supūdys labai daug sveikų bulvių. Bus didelis nuostolis.

Šiuo laiku jau pradedame rūpintis ir kitų daržovių nuėmimu, kaip: burokėlių, griešči, ridikų, ropių, petruškų ir t. t. Nurovus burokėlius, gražiai nupiauti lapus, bet nenupiauti šaknies, nes paskui burokėliai greičiau pus.

Kopūstai dabar dar auga, dar jie reikalauja priežiūros. Kelias dideles galvas pažymėkime, tai jas vėliau išrausime su šaknimis, bus pasodams.

Prasidėjus lietingoms dienoms, didelės kopūstų galvos gali sutrūkinėti. Kad to nebūtų, reikia dabar paimti kopūstą už galvos, pakelti kiek į viršų ir pasukti į šonus, kad nutrūktų dalis šaknelių. Taigi visų čia suminėtų darbų negalima pamiršti, ar pavėluotai atlikti, nes galima daug nustoti.

Virtų daržovių mišrainė

Išvirti 3—4 bulves, 3—4 morkvas, 1—2 stiklines šviežių žirnių, 1 galvelę kalafiorų (morkvas ir bulves galima virti kartu, o kitas daržoves reikia virti kiekvieną atskirai). Virti nedideliame vandens kiekyje. Išvirus nusunkti ir ataušinti. Morkvas, bulves ir kalafiorą supiaustyti mažais gabaliukais, sudėti žirnius ir, jei turime, pripiaustyti žalio, šviežio ar truputį parauginto agurko. Tinka skilstelėmis supiaustyti pamidorai. Galų gale užbarstyti truputį druskos ir pridėti 2 šaukštus geros, tirštos grietinės. Sumaišius tuojau valgyti. Puikus valgis. Jei neturime kurių nors daržovių, galime ir be jų apseiti. Bet norint, galima pridėti ir kitų, pavyzdžiui, virtų raudonų burokėlių; į mišrainę jie labai tinka.

Jau laikas kalakutus ruošti pardavimui

Lapkričio mėn. prasidės kalakutų supirkimas eksportui. Kalakutai eksportui bus perkami tik riebūs, nupenėti, todėl ūkininkai jau dabar turi pradėti kalakutus penėti, nes per trumpą laiką jų nupenėti negalima. Penėti galima dviem būdais: laisvai ir priverstinai. Penint laisvu būdu, kalakutai per dieną laikomi palaidi lauke ir tik nakčiai, arba blogam orui esant, suvaromi į sausą, be skersvėjų patalpą. Patalpose turi būti įrengtos laktos kalakutams tupėti ir laisvos vietos jiems pašerti. Penint laisvu būdu, be lauke randamo maisto (grūdgalių, žolės), duodama jiems 2—3 kartus per dieną dar koncentruoto pašaro. Tam reikalui tinka raugintame piene, pasukose arba liesame piene užmaišyti kvietiniai-miežiniai-avižiniai miltai. Į tą mišinį patariame įdėti šutintų sutrintų bulvių. Tokios košės duoti 2 syk per dieną, o vakare (nakčiai) duoti sveikų grūdų.

Girdyti geriausia pieno liekanomis. Nesant pieno liekanų, galima į pašarą maišyti iki 20% mėsos miltų. Be to, visuomet jiems turi būti prieinamas švarus vanduo, žvyras ir anglis. Gera, kad būtų kur netoli pelenų kalakutams išsivanoti — parazitus iškratyti. Niekuomet negalima kalakutams, „kad nelakstytų", parišti sparnų, nes įsiveržę į kūną varžtai sužaloja jų pasparnes, jos pasidaro mėlynos, žalios. Tokie kalakutai eksportui netinka.

Penint kalakutus priverstinu būdu, kemšama jiems iš virš pažymėtų miltų ir pieno liekanų padaryti didžiojo rankos piršto storumo, ilgumo formos gabalai (kelckai). Iš pradžių po 2—3 vienam kartui, toliau gabalų skaičius didinamas ir į galą penėjimo, be laisvai sulesamo pašaro, duodama kemšama iki 17—20 gabalų kiekvieną kartą. Maisto gabalai prieš kimšimą pamirkomi piene. Patogiausia šerti dviem asmenims: vienas, laikydamas kalakutą tarp kelių, ištempia jo kaklą ir pražiodo snapą, kitas įkiša sumirkytą piene maisto gabalą ir braukydamas ranka per kaklą, nuvaro jį į gūžį. Taip penimi 3 kartus per dieną, be to, lygiagrečiai laikomas pašaras ir laisvam lesimui. Penint priverstinu būdu, geriau juos laikyti uždarytus. Tuo būdu penint kalakutai greičiau riebėja ir duoda geresnę — švelnesnę mėsą. Atrodo, kad patogiausias ir praktiškiausias būdas kalakutams nupenėti būtų— iš pradžių apie mėnesį penėti laisvu būdu ir per kokį 14 dienų prieš pardavimą — priverstinu.

Ar kalakutas riebus ar ne, galima pažinti: 1) iš jo krūtinės — jei krūtinė apvali — riebus, jei plokščia — liesas; 2) iš odos spalvos — jei oda (praskleidus plunksnas pagal šlaunį) balta arba gelsva — geras, jei melsva arba rausva — blogas. Liesų kalakutų neparduoti, nes jie mažai sveria ir eksportui netinka.

Be to, ūkininkai turi įsidėmėti, kad pradžioje — lapkričio mėnesyje reikia parduoti mažesnio svorio kalakutus (pateles), o vėliau—gruodžio mėnesyje — didesnius — (patinus), nes anglų rinka, kur kalakutai daugiausia eksportuojami, reikalauja Kalėdų šventėms didelių kalakutų, o šiaip — lapkričio ir pradžioje gruodžio mėn. — mažesnių. Kalakutus vežti į rinką parduoti būtinai nešertus ir nesurištus.

Pamidorų rauginimas

Rudeniui artėjant, kiekviena šeimininkė turi pasirūpinti daržovių atsarga žiemai, kad turėtų kuo paįvairinti taip vienodą žiemos maistą. Pamidorų derlius šiemet neblogas ir jų galime pakankamai prisigaminti atsargai. Gerai yra pamidorus rauginti.

Rauginimui pamidorai parenkami maždaug vienodo dydžio ir vienos veislės, tada jie vienodai įrūgsta.

Kad pamidorai turėtų gerą skonį, reikia juos rauginti su prieskoniais, lapais. Padaryti mišinį iš krapų, vyšnių lapų, trupučio juodų serbentų lapų, česnako ir t. t. Rauginti reikia medinėje statinaitėje. Statinaitė turi būti padaryta ne iš spygliuočio medžio, švari, be pelėsių ir jokio kvapo. Todėl prieš tai statinaitę reikia gerai paruošti, išsutinant karštu vandeniu su soda ir paskui gerai išplaudžiant.

Pirmiausia ant statinaitės dugno reikia padėti maišytų lapų sluoksnį, paskui eilę pamidorų, paskui vėl lapų ir vėl pamidorų. Taip dėti eilėmis, kol statinaitė bus pilna. Ant viršaus turi būti maišytų lapų sluoksnis. Viską paruošus, perpilti pamidorus karštu sūriu vandeniu (1 kibire vandens ištirpyti ½ kg druskos) pridengti dangteliu, prislėgti ir pastatyti šiltoje vietoje. Prasidėjus rūgimui, galima statinaitę su pamidorais pastatyti jau vėsesnėje vietoje.

Rauginti pamidorai tinka valgyti su kiauliena ir jautiena.

Kaip pažinti ar apvaisintas gyvulys

Daugeliu atvejų ūkininkui labai svarbu iš anksto pažinti, ar gyvulys yra apvaisintas (pasiejęs). Bet nevisi ūkininkai moka ir apskritai nėra lengva pradžioje neštumo pažinti gyvulio apsivaisinimą. Tačiau yra tikrų būdų pažinti, ar gyvulys yra apvaisintas.

Rujos nepasikartojimas yra vienas iš pirmųjų gyvulio pasiejimo požymių. Pavyzdžiui, jeigu karvės ruja per 4 savaites po prileidimo prie buliaus nepasikartoja, tai su dideliu tikrumu reikia manyti, kad karvė bus pasiejusi. Tačiau pasitaiko ir priešingai: pasiejusi karvė pradeda vėl buliaus reikalauti. Arba esti taip vadinama rami ruja, kada nepasiejusi patelė nekelia rujos, kitaip sakant, ūkininkas jos negali pastebėti. Tas dažniau esti su kumelėmis ir su kiaulėmis, rečiau su karvėmis.

Antras neštumo požymis, tai gyvulio pilvo padidėjimas. Apvaisinto gyvulio pilvo padidėjimas gerai yra matomas tiktai antrame neštumo trečdalyje, o visai aiškėja neštumo gale. Karvės pilvo padidėjimas pastebimas iš dešiniosios pusės, kumelės arba iš dešiniosios arba iš kairiosios, kiaulės sunkiai matomas. Apskritai vien pilvo padidėjimu remtis ne visada galima, nes pilvas gali būti padidėjęs nuo pašarų arba nuo pilvo ligų. Dar pasiejusios patelės kryžius kiek susismailina ir įsitraukia giliau į vidų užpakalinė gėdos ir mėšlinė anga: iš užpakalio matomi įdubimai. Bet - ir šis požymis yra ne visada tikras.

Vaisiaus širdies plakimas yra tikras požymis neštumui pažinti. Vaisiaus širdies plakimas gali būti girdimas tik antroje neštumo pusėje. Jis yra dukart greitesnis, nei motinos širdies plakimas. Tačiau jis ne lengva yra užgirsti ir išskirti iš kitų jį trukdančių pilve garsų. Pas karvę vaisiaus širdies plakimo reikia klausyti, pridėjus ausį iš dešiniosios pilvo pusės apačioje, o pas kumelę — prie bambos srities. Susekus vaisiaus širdies plakimą yra tikra, kad gyvulys neščias, o nesusekus jo dar būtų netikra, ar gyvulys yra neneščias.

Vaisiaus judėjimai esti pastebimi tik 6—7 neštumo mėnesį. Pas karvę jų reikia klausyti iš dešiniosios pilvo pusės, pas kumelę gali pasitaikyti ir iš kairiosios pusės, tik visada kiek žemiau kaip pas karvę. Vaisiaus judėjimus reikia skirti nuo žarnų ir skrandžio judesių. Žarnų judesiai yra reguliarūs ir ne tokie staigūs, kaip vaisiaus. Vaisiaus judesiai geriausiai pastebimi pas alkaną gyvulį, iš ryto, davus išgerti vandens. Nesant judesių, reikia juos sužadinti tokiu būdu: stebėtojas prideda plaštaka iš dešiniosios pilvo pusės, o kitas žmogus paspaudo pirštais į pilvo ląstą iš kairiosios pusės. Susekus vaisiaus judesius, įsitikiname apie gyvulio neštumą.

Yra dar daug kitų būdų neštumui pažinti, bet jie arba netikri, arba reikalingi specialisto, todėl apie juos ir nekalbėsime.

Kumelės dar tiriamos tokiu būdu: išmelžiama vienas kitas lašas skupčio iš tešmens į stiklinę su vandeniu. Jei tas lašas nusileidžia į stiklinės dugną vis didėjančiu ratu, tai kumelė nešcia, o jei iškart susimaišo su vandeniu, tai neneščia. Bet šis būdas yra ne visai tikras.

Prieš apsiveršiavimą ar apsikumeliavimą darosi aiškesnės kaulų duobelės prie sėdimosios, patinsta gėdos plyšys ir tešmuo.

Iš šitų visų aukščiau suminėtų požymių galima beveik visada pažinti gyvulio neštumą. Pažinus, kad gyvulys neščias, reikia jį atitinkamai šerti, prižiūrėti ir naudoti darbui. Su neščiais gyvuliais reikia elgtis labai atsargiai, nes kiekvienas neatsargumas gali gyvuliui pakenkti, gali gyvulys išsimesti. Reikia saugoti neužgauti gyvulio jokiu kietu daiktu, greit nevejoti, negrūsti krūvon, saugoti, kad nesibadytų, nesispardytų. Neduoti sugedusių pašarų.

Klausimai ir atsakymai

Kl. 1) Po antramečių dobilų auginsiu burokus ir kopūstus. Kaip paruošti žemę?

2) Ar naudinga gyvuliams duoti žaliosios druskos?

3) Ar verta laikyti arklys, kuris dažnai ir pakinkytas rąžosi?

Nepritytęs.

Ats. 1) Po dvimečių dobilų pašariniai burokai gali visai gerai užderėti. Tai gera vieta visiems šakniavaisiams. Dobilai palieka giliai supurinta žemę. Jie turi ilgas ir giliai augančias šaknis. Jos žemę suraižo, o pūdamos palieka daugybę kanalėlių, kuriais vyksta oro ir drėgmės pristatymas viršutiniam dirvos sluoksniui. Be to, po dobilų burokų silpnos šaknelės turi paruoštą purų podirvį, dėl to gali gerai įsišaknyti. Dar reikia priminti ir tai, kad dobilai palieka žemę turtinga azotu. Azotas esti sukrautas šaknyse, ir joms puvant, jis pasidaro prieinamas po dobilų augantiems augalams. Kadangi dobilai giliai įsišaknyja, tai jie azotu praturtina ir gilesnius žemės sluoksnius. Po dobilų reikia gerai paruošti žemę. Runkeliai reikalauja giliai įdirbtos, supurintos dirvos. O dirva giliai suarti galima tiktai rudenį. Dėl to iš rudens reikia pasistengti dobilieną bent vieną kartą gerai suarti. Žinoma, būtų geriausia suarti du kartus, bet jeigu dobilienoje ganomi galvijai, tai suarti pavyks tik vieną kartą. Prieš arimą dobilieną reikia gerai sudrapokuoti, kad būtų sudraskyta velėna. Tada ir arimas bus purus.

Ariant būtų labai naudinga dirvą pagilinti, leidžiant gilintuvą paskui plūgą vagos dugnu. Arimas paliekamas nenuakėtas. Suarti rekia ne tik giliai, bet stačiomis, siauromis vagomis. Jeigu žemė sunkesnė, tai iš rudens reikia patręšti mėšlu. Jeigu lengvesnė, tai galima bus ir anksti pavasarį, juo labiau, kad runkelius sodinsite flancais. Runkeliai daugiausia maisto medžiagų iš žemės ima iki liepos—rugpiūčio mėnesio, pradedant gegužės mėnesiu. Dėl to ir svarbu, kad tuo metu runkeliai gautų pakankamai maisto medžiagų. Aparus mėšlą sunkesnioje dirvoje pavasarį, nesuspėja jis laiku supūti ir parūpinti maisto medžiagų. Lengvesnioje dirvoje mėšlas pūsta greičiau, dėl to iki flancų sodinimo, jeigu anksti pavasarį bus apartas, galės perpūti. Be mėšlo, flancams prigijus, reikės dar duoti du kartu salietros, nes runkeliai labai daug paima azoto. Tą patį galima pasakyti ir apie kopūstus. Tik jiems reikia stipriau patręšti mėšlu. Jiems mėšlas būtų naudingiau duoti rudenį, nes kai kopūstams dirva tręšiama pavasarį, tai dažniausiai juos užpuola musė kopūstinė, kuri deda savo kiaušinėlius į nesupuvusį, kyšantį iš žemės mėšlą. Tos musės vikšrai — kirmėlaitės nukapoja, nugraužia kopūstų šaknis, ir diegai žūsta.

2) Kiekvienas gyvulys būtinai reikalauja, be kitų maisto dalių, ir valgomosios druskos. Kiekvienam 100 kg gyvojo svorio reikia duoti kasdieną su maisto duokle apie 10 gramų druskos. O pieningoms karvėms 100 kg gyvojo svorio duoklėje reikia parūpinti 12—15 gr. druskos. Druska reikalinga kaulų, kraujo ir mėsos gamybai. Be to, druska padidina gyvulio apetitą, viduriai geriau, greičiau suvirškina maistą. Gyvuliai, gaudami nepakankamą kiekį valgomos druskos, blogai jaučiasi, blogiau ėda, virškina maistą ir mažesnis jų esti produktingumas. Dėl to druska naudinga gyvuliams duoti. Karvėms geriausia duoti gabaluose. Tada jos pagal norą ir reikalą palaižo tiek, kiek nori. Kitiems reikia duoti su pašaru aukščiau nurodytas normas (10 gr. per dieną). Perdaug duoti irgi nesveika.

3) Arklys greičiausia raižosi dėl to, kad turi tokį paprotį, kuris visai nekenksmingas. Jeigu gerai ėda, gerai dirba ir bėga, nebūna išpūstas, neturi sukietėjusių arba paleistų vidurių, neliesėja, tai jis yra sveikas ir galima laikyti.

Agr. J. J.

Žemės ūkio gaminių kainos

Šių metų rugsėjo 23 d., Vilniaus Javų - Prekių Biržos pranešimu, buvo mokama už 100 kg auks.

Rugiai	14.50—15.50
Kviečiai	19.50—21.00
Miežiai	14.75—15.25
Avižos	14.50—15.00
Sėmenys	43 50—44 50
Vikiai	—
Lubinas (mėlynas)	10.25—11.25
Kvietinės sėlenos	10.00—10 50
Ruginės sėlenos	8.00— 8.50
Sviestas 1 kg I rūšies urme	3.10
„ „ „ detal.	3.40
„ „ II rūšies urme	3.00
„ „ „ detal.	3 30
„ „ III rūšies urme	2.90
„ „ „ detal.	3.20
Kiaušinių 1 kg urme	.140
„ „ detal	.160

Atsakomasis redaktorius ir leidėjas LIUDVIKAS CICĖNAS.

„RUCH" spaustuvė, Vilnius, Totorių g. 6